KEKSALARNI IJTIMOIY HIMOYA QILISH TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR

Ergashova Dinora Baxodir qiz
Yaxshilikova Hayitgul
Qurbonboyeva Sarvinoz
Guliston davlat universiteti talabalari

Keyingi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlarda nuroniy, yoshi ulug‘ insonlarga alohida e’tibor qaratish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilandi. Yangi O‘zbekiston davrida nuroniylarimiz kelajakka bundanda ko‘proq umid bilan boqishlari, hayotdan mamnun bo‘lib yashashlari lozim. O‘zbekiston Respublikasida aholini, shu jumladan, keksalarni ijtimoiy himoya qilish sohasida amalga oshirib kelinayotgan ishlarning barchasi Konstitutsiyada kafolatlangan ijtimoiy ta’minot hamda ijtimoiy madad olish huquqini ro‘yobga chiqarishga qaratilgan.

Davlat statistika qo‘mitasining saytida qayd etilishicha, 2022-yilning 1-iyun holatiga ko‘ra respublikamizda 60 yoshdan yuqori bo‘lgan fuqarolar soni 3 103 423 nafarni tashkil etmoqda. Ularning 41,8 foizini 60-64 yoshli, 26,4 foizini 65-69 yoshli keksalar, 16,2 foizini 70-74 yoshli, 8 foizini 75-79 yoshli, 5,2 foizini 80-84 yoshli va qariyb 2,4 foizini esa 85 yoshga etgan va undan katta bo‘lgan nuroniylar tashkil etadi. (1-rasm)

1-rasm. O‘zbekistonda keksalarning yosh tarkibi bo‘yicha taqsimoti (foiz hisobida)

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2018-yil 12-dekabrda imzolangan “Fuqarolarning pensiya ta’minoti tizimi samaradorligini oshirish va pensionerlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni ko‘pchilik pensionerlar uchun uzoq kutilgan yangilik bo‘ldi. Unga asosan, 2019-yil 1-yanvardan boshlab barcha sohalarda ishlaydigan pensionerlarga pensiyalarining to‘liq berilishi ko‘zda tutildi. Natijada, o‘sha yili 83 ming nafar pensionerning oylik daromadlari o‘rtacha 450 ming so‘mga ko‘paydi. “Bungacha (1995-yildan beri) ishlovchi pensionerlarga pensiyalarining 50 foizi to‘lanar, e’tirozlar ortganidan ortib borayotgandi”.

“Saxovat” internat uylari hamda Urush va mehnat faxriylariga, respublika pansionatida yashovchi yolg‘iz pensionerlarga shaxsiy sarf-xarajatlari uchun kamida to‘lanadigan oylik pensiya miqdorini 10 foizdan 20 foizgacha oshirish, uch yil va undan avval tayinlangan yoki qayta hisoblangan pensiyalar tekshirilishiga hamda pensiya miqdoridan ortiqcha pullar to‘langanligi aniqlangan holatlarda ortiqcha to‘langan summalarni ushlab qolishga yo‘l qo‘yilmasligi ham muhim o‘zgarishlardan sanaladi.

Mamlakatimizda so‘nggi to‘rt-besh yilda inson haq-huquqlarini ta’minlash va kafolatlash, yurtdoshlarimiz manfaatini himoya qilish, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash barcha islohotlarning tub mazmun-mohiyatiga aylandi. Ayniqsa, o‘zgalar parvarishi va ko‘magiga muhtoj fuqarolarni ijtimoiy himoya qilish, davlat qaramog‘iga olib, moddiy-ma’naviy ko‘maklashish, o‘ksik ko‘ngillarga taskin berish, mehr-muruvvat ko‘rsatish xalqimizga xos azaliy qadriyat sifatida yangi pallaga kirmoqda.

Jumladan, Prezidentimizning 2021 yil 25-martdagi “O‘zbekiston Respublikasi Tibbiy-ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarori hamda “Keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, “Saxovat” va “Muruvvat” internat uylari tizimini yanada rivojlantirish to‘g‘risida”gi farmoni ham yurtimizda istiqomat qiluvchi ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamga har tomonlama ko‘mak berish borasidagi ishlarni tizimli tashkil etish, faoliyat samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Keng qamrov va tarixiy ahamiyatga ega mazkur huquqiy hujjatlar tufayli Tibbiy-ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish agentligi keksalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar va aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj boshqa toifalariga tibbiy-ijtimoiy xizmat ko‘rsatish sohasida vakolatli davlat boshqaruvi organi hisoblanadi va bu yo‘nalishda yagona davlat siyosatini amalga oshirishi belgilab qo‘yilgan.

Mazkur qaror va farmonda qator vazifalar belgilangan bo‘lib, ular uzoq yillar davomida yechimini kutib yotgan ko‘plab masalalarning ijobiy hal etilishiga, ijtimoiy himoyaga ehtiyojmand yurtdoshlarimizga ko‘rsatiladigan tibbiy-ijtimoiy xizmat sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Jumladan, “Saxovat” va “Muruvvat” uylari faoliyatida yangi xizmat turlarini joriy etish orqali vasiylikka olinganlarni sog‘lomlashtirish va reabilitatsiya qilish ishlari yanada yaxshilanadi. Tibbiy-ijtimoiy muassasalar, shu jumladan, “Saxovat” va “Muruvvat” internat uylarining keksalar, nogironligi bo‘lgan shaxslarga xizmat ko‘rsatish bo‘yicha faoliyati, nogironligi bo‘lgan shaxslarni tibbiy, kasbiy va ijtimoiy reabilitatsiya qilish sohasida ilmiy tadqiqotlar o‘tkaziladi hamda mutaxassislar tayyorlash, muhtoj shaxslarni protez-ortopediya buyumlari va reabilitatsiya texnik vositalari bilan ta’minlash ishlari takomillashtiriladi.

Tibbiy-ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatishning samaradorligi ilg‘or xorijiy tajriba va zamonaviy rivojlanish tendensiyalari asosida tahlil va monitoring qilib boriladi. Odam savdosidan jabrlanganlarni tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya qilish va psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimi muvofiqlashtiriladi. Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risidagi qonunchilik hujjatlari ijrosi o‘z vaqtida ta’minlanadi. Tibbiy-ijtimoiy ekspertiza xizmati, nogironligi bo‘lgan shaxslarni reabilitatsiya qilish faoliyatiga tashkiliy-uslubiy ko‘mak ko‘rsatiladi.

Nogironligi bo‘lgan shaxslar, jumladan, bolalarni ijtimoiy moslashtirish, ularga o‘z qiziqishidan kelib chiqib kasb-hunar o‘rgatish, dastlabki tibbiy yordam ko‘rsatishga alohida e’tibor qaratiladi. Sog‘liqni saqlash tizimining yuqori malakali mutaxassislarini jalb etgan holda keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslar har yili ikki marta dispanserizatsiyadan o‘tkaziladi. Sanatoriylarda rejali sog‘lomlashtiriladi va ixtisoslashtirilgan statsionarlarda davolanadi.

Keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarni protez-ortopediya buyumlari, reabilitatsiya texnik vositalari, shaxsiy gigiyena vositalari bilan ta’minlashga katta e’tibor qaratiladi. Bu toifadagi insonlarga ko‘rsatiladigan tibbiy-ijtimoiy xizmatlar muntazam takomillashtirib boriladi. Ma’naviy-ma’rifiy va madaniy tadbirlar, konsert dasturlarini tashkil etish orqali keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarning madaniy hayotdagi faol ishtirokini ta’minlanadi. Keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarning yurtimizdagi diqqatga sazovor joylar va ziyoratgohlarga sayohati tashkil etiladi.

Shu bilan birga, odam savdosidan jabrlanganlarni qulay yashash sharoiti va shaxsiy gigiyena vositalari, oziq-ovqat, dori-darmon va tibbiyot buyumlari bilan ta’minlash, odam savdosidan jabrlanganlarni ijtimoiy moslashtirish sohasida xorijiy mamlakatlarning ilg‘or metodikalarini o‘rganish hamda amaliyotga tatbiq etish, jabrdiydalarga o‘z qiziqishidan kelib chiqib kasb-hunar o‘rgatish, bandligini ta’minlashga ko‘maklashishga ko‘maklashiladi.

Tibbiy-ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish tizimiga autsorsing asosida xususiy sektorni jalb qilish, tizim xodimlarining malaka va kasbiy mahoratini oshirish, ularni moddiy qo‘llab-quvvatlash tizimi takomillashtiriladi. Tibbiy-ijtimoiy muassasalarning moddiy-texnika bazasini mustahkamlanadi. Jumladan, 35 ta muassasada 428 milliard so‘mlik qurilish-rekonstruksiya ishlarini olib boriladi. Qirq milliard so‘mlik jihozlar va texnika bilan ta’minlanadi. Zarur tibbiy, fizioterapiya va sport anjomlari bilan jihozlanadi. Obodonlashtirish va ko‘kalamzorlashtirish ishlari bajariladi.

Mamlakatimizdagi har bir “Saxovat” va “Muruvvat” internat uyidagi shart-sharoit o‘rganiladi. Qo‘shimcha bino qurish, ta’mirlash va jihozlash, moddiy-texnik bazasini yaxshilash bo‘yicha aniq chora-tadbirlar rejasi ishlab chiqiladi. Urush va mehnat faxriylari pansionatida madaniy-ma’rifiy tadbirlarni o‘tkazish uchun yangi bino qurish va ushbu muassasaga tutash uch gektar tashlandiq yerda “Nuroniylar” bog‘i bunyod etiladi. “Saxovat” va “Muruvvat” internat uylarida qo‘shimcha va yordamchi funksiyalarni, ya’ni taom tayyorlash, kir yuvish, tozalash, texnik xizmat ko‘rsatish, axborot-kommunikatsiya ta’minotini tashkillashtirishda autsorsing xizmatidan foydalanish imkoniyati kengaytiriladi.

2021 yil may oyidan boshlab “Saxovat” internat uylari hamda Urush va mehnat faxriylari uchun respublika pansionatidagi keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslar har yili bir marta O‘zbekiston Kasaba uyushmalari federatsiyasi mablag‘lari hisobidan sanatoriylarda bepul sog‘lomlashtiriladi. Xalq ta’limi vazirligi, Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi, Yoshlar ishlari agentligi bilan hamkorlikda 10-11-sinf o‘quvchilari, professional va oliy ta’lim muassasalarining talabalari va yoshlarning muayyan tibbiy-ijtimoiy muassasalarda “ikki avlod” uchrashuvlari tashkil etiladi.

Alohida ro‘yxatga olingan, o‘zgalar parvarishiga muhtoj, yolg‘iz istiqomat qiluvchi pensioner va nogironligi bo‘lgan shaxslar holidan doimiy xabar olish tizimi yana-da kuchaytiriladi. Ularning hayotini mazmunli tashkil etish borasida ko‘rsatiladigan ijtimoiy xizmatlar ko‘lami kengaytiriladi. Ijro etuvchi hokimiyat organlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari bilan hamkorlikda o‘zgalar parvarishiga muhtoj, yolg‘iz keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarga uyida ijtimoiy-maishiy xizmat ko‘rsatish bo‘yicha ishlar yanada takomillashtiriladi.

Jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalar ixtisoslashtirilgan maktab va maktab-internatlarida, sanatoriy turidagi maktab-internatlarda ta’lim-tarbiya olayotgan, nogironlgi bo‘lgan bolalarning holidan xabar olish borasidagi ishlarning ko‘lami oshiriladi. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesi, viloyat, shahar va tuman kengashlari deputatlari bilan uchrashuv, davra suhbatlari, davlat va nodavlat jamoat tashkilotlari tomonidan nogironligi bo‘lgan shaxslarning ijtimoiy infratuzilma obyektlariga to‘sqinliksiz kirishi va foydalanishi uchun shart-sharoit yaratish maqsadida maxsus aksiyalar, nogironligi bo‘lgan shaxslarga ularning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo‘yicha bepul yuridik maslahat xizmatlari muntazam tashkil etilishiga jiddiy e’tibor qaratiladi.

Bu kabi ezgu amallarni, xayrli ishlarni bajarishga hamkor tashkilotlar hamda saxovatpesha hamyurtlarimiz ham munosib hissa qo‘shishadi. Bu ezgu amal ayni paytda yurtimizda olib borilayotgan insonparvarlik siyosatiga uyg‘un tarzda xalqimizning bugunidan rozi, ertasidan xotirjam bo‘lib yashashiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:
1.https://lex.uz/ru/docs/4532381?ONDATE=05.04.2022&ONDATE2=28.09.2019&action=compar
2. Keksalari e'zolangan yurt: ilmiy-ommabop risola. – Toshkent: "Mahalla va oila nashriyoti", 2021. – B.3
3. https://lex.uz/uz/docs/-5910513
4. https:\\ stat.uz\uzrasmiy statistika\demography-2